

EFTALLAR DAVLATI VA TURK XOQONLIGIDA HUKMDORLIK LEGITIMATSIYASI

Xayrullayev Umidjon Fayzullo o'g'li

Osiyo Xalqaro universiteti o'qituvchisi.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.14539660>

Annotatsiya. Ushbu maqolada O'rta Osiyo hududida hukmronlik qilgan Eftaliylar va Turk xoqonligi davlatlarining davlat boshqaruvi va hukmronlik qonuniyligi haqida ma'lumot berilgan.

Kalit so'zlar: Tangri, Xoqon, Eftal, Oq xunn, Jujanlar, Ashina, xeptal, abdal, shoh, qut.

LEGITIMACY OF RULE IN THE EPHTHALITE STATE AND THE TURKIC KHAGANATE

Abstract. This article provides information about the state administration and legitimacy of rule in the Ephthalite and Turkic Khaganate states that ruled in Central Asia.

Keywords: Tengri, Khagan, Ephthalite, White Hun, Zhujans, Ashina, heptal, abdal, shah, qut.

ЛЕГИТИМИЗАЦИЯ ПРАВЛЕНИЯ В ГОСУДАРСТВЕ ЭФТАЛОВ И ТЮРКСКОМ КАГАНАТЕ

Аннотация. В статье представлены сведения о государственном управлении и законности правления государств Эфталлии и Тюркского каганата, господствовавших на территории Средней Азии.

Ключевые слова: Тангри, Хакан, Эфтал, Ак хунн, Джужанлар, Ашина, гептал, абдал, шах, ящик.

Tarixdan ma'lumki, Eftallar O'rta Osiyoning shimoli-sharqidan Movarounnahrning ichki viloyatlariga kirib, V asrda davlat barpo etgan qabila ittifoqi. Eftaliylar O'rta Osiyo, Hindiston, Afg'oniston, Eron va Sharqiy Turkiston tarixida muhim rol o'ynagan. Eftaliylarning ilk ajdodlari xunlardan bo'lishi taxmin etiladi. Ularning kelib chiqishi to'g'risida turli fikrlar bayon etilgan. A.N.Bernshtamning fikricha, eftaliylar tarkib topgan yerlar o'rta va quyi Sirdaryo hamda Amudaryoning yuqori havzasi hisoblanadi. A.P. Tolstov esa ularni Orol bo'yalaridan kelib chiqqan deb hisoblaydi. Garchi eftaliylarning tarkib topgan joyi qat'iy aniqlanmagan bo'lsa-da, ular turkiy etnik elementlar aralashgan o'rta osiyolik qabilalar (asosan jangovar ko'chmanchi qabilalar) negizida shakllanganligi ma'lum¹. Eftaliylar otashparast bo'lganlar, lekin ular orasida asta-sekin buddizm va xristianlikka e'tiqod qila boshlaganlar ham bo'lgan. Eftaliylar yozma manbalarda *fetal*,

¹ F.Sultonov, F.Bozorov O'rta asrlar tarixi(O'zbekiston tarixi). T.: 2007. 26-b

xaftal, xaytal degan nomlar bilan tilga olinadi. "*Eftal*" degan nom ilk bor "xeptal" shaklida V asr arman manbalarida uchraydi. Bu nom aslida "*Eftalon*" deb yuritilgan shoh nomidan olingan. Uni *Vaxshunvor* deb ham ataganlar, u eftaliylar yurishiga boshchilik qilgan. Mil.avv. VII asrda Xitoyning shimoli-g'arbiy (Xesi)da yashovchi mallasoch, ko'zi ko'k hunlarning bir qismi yashab turgan yerlarini tashlab, Pomirning tog'li viloyatlariga kelib yashaydilar. Keyinchalik ular mahalliy aholiga aralashib, tillarini ham o'zgartiradi. Hunlarning boshqa bir guruhi Hunlar davlati yemirilgach, Jung'oriyaga, Ila havzalariga kelib o'rnashgan va bu yerda Yueban etnik uyushmasini tashkil qilgan. Yuebandan eftal etnik nomi bilan atalgan yirik bir guruh ajralib, III asrda Movarounnahrda kelib o'rnashdi. Eftaliylarning yana bir guruhi g'arbga Kaspiy dengizining shim.hududlariga borib, keyinchalik bu yerlardagi boshqa turkiy xalqlarga aralashib ketadi. Eftaliylar IV asrning ikkinchi yarmida ko'payib, Movarounnahrda yashovchi xioniy, kidariy va boshqa xalqlarni tobe etib, davlat barpo etgan. Eftallarda davlat boshqaruvi markazlashgan monarxiyaga asoslangan edi. Davlat boshida **qahramon va qudratli hukmdorlar** turar edi, ularning unvoni ko'pincha "shoh" yoki "hukmdor" deb atalgan. Shohning vakolati cheklanmagan bo'lib, u harbiy, siyosiy va iqtisodiy masalalarda so'nggi qarorni chiqarar edi. Eftallarda hukmdorlikning qonuniyligi (legitimizatsiyasi) asosan **an'ana, din, harbiy qudrat va qabilaviy siyosatga** asoslangan. Bu turkiy va boshqa ko'chmanchi xalqlarda keng tarqalgan boshqaruv tizimi elementlari bilan uyg'unlashgan edi. Hukmdorning qonuniyligi, birinchi navbatda, uning sulola vakili ekanligiga asoslangan. Hukmdorning hukmronlik huquqi uning ajdodlari va oilasining avvalgi siyosiy mavqeidan kelib chiqardi. Sulolaning "ilohiy tanlanganlik" tamoyiliga asoslangan qadriyatlar bu qonuniylikni mustahkamlagan. Ko'chmanchi xalqlar orasida hukmdorning hokimiyati ko'pincha **ilohiy kuchlar tomonidan qo'llab-quvvatlanishi** kerak degan tushuncha mavjud edi. Hukmdor odatda o'zini **ilohiy xohishning vakili** deb e'lon qilgan. Bu uning hokimiyatiga diniy asosni berib, qabilalarning sadoqatini oshirgan. Hukmdorlikning qonuniyligi ko'pincha hukmdorning jang maydonidagi muvaffaqiyatlari bilan bog'liq edi. Harbiy g'alabalar hukmdorning kuchini, xalqni himoya qilish salohiyatini va ilohiy qo'llab-quvvatlanishini tasdiqlovchi asosiy omil bo'lib xizmat qilgan. Harbiy muvaffaqiyatsizliklar esa hukmdorning qonuniyligini shubha ostiga qo'ygan va ichki nizolarga olib kelgan. Eftallar ko'chmanchi qabilalardan tashkil topgan davlat bo'lgani uchun hukmdorlikning qonuniyligi qabilaviy boshliqlar va elita qo'llab-quvvatlashiga bog'liq edi. Qabilaviy boshliqlar kengashi hukmdorning hokimiyatini tasdiqlagan yoki unga qarshi chiqishi mumkin edi. Bu holat hukmdorning o'z mavqeini qabilalar o'rtasida siyosiy ittifoqlar orqali mustahkamlashini talab qilgan. Hukmdor taxtga o'tirishi bilan rasmiy marosimlar va diniy udumlar orqali o'z hokimiyatini mustahkamlagan. Ushbu marosimlar hukmdorning ilohiy maqomini va uning qonuniyligini xalq oldida tasdiqlash vositasi bo'lgan. Ramzlar va unvonlar, masalan, "shoh", "podshoh" yoki "buyuk

hukmdor", hukmdorlikning qonuniyligini belgilovchi omillar hisoblanagan. Eftallarning hukmronligi davrida ular zardushtiylik, buddizm va mahalliy diniy an'analarga ta'sir qilgan hududlarda yashashgan. Hukmdor ushbu dinlar va e'tiqodlarni qo'llab-quvvatlash orqali o'z hokimiyatining qonuniyligini diniy jihatdan mustahkamlagan².

Turk xoqonligi (552–744-yillar) Markaziy Osiyoda qadimiy turkiy qabilalar tomonidan tashkil etilgan davlat bo'lib, tarixda birinchi turkiy imperiya sifatida tanilgan. Bu davlat ikkita asosiy davrga bo'lingan: **Birinchi Turk xoqonligi** (552–630-yillar) va **Ikkinchi Turk xoqonligi** (682–744-yillar). Ular keng hududlarda hukmronlik qilishgan va Markaziy Osiyo, Xitoy, Kavkaz va Yevropaning bir qismi bilan aloqalar o'rnatganlar. 552-yilda turkiy Ashina qabilasi rahbari Bumin xoqon **Juanjuanlar konfederatsiyasini** tor-mor qilib, o'z davlatini tuzgan. Bu davlat dastlab G'arbiy va Sharqiy qismga bo'lingan³.

1. **Bumin xoqon (552–553-yillar):** Davlat asoschisi, Juanjuanlar ustidan g'alaba qozongan.
2. **Mugan xoqon (553–572-yillar):** Davlatning hududini kengaytirgan va qudratini oshirgan.
3. **Ishbara xoqon (581–587-yillar):** Xitoy bilan murakkab diplomatik aloqalarni olib borgan.
4. **Qutlug' xoqon (682–692-yillar):** Ikkinchi Turk xoqonligini tiklagan.
5. **Bilga xoqon (716–734-yillar):** Davlatning iqtisodiy va harbiy qudratini mustahkamladi.

Turk xoqonlari davlatning boshida turgan va kuchli markazlashgan boshqaruv tizimini joriy etgan. Harbiy kuch siyosiy hokimiyatning asosiy tayanchi bo'lgan. Turk xoqonlari davlatning boshida turgan va kuchli markazlashgan boshqaruv tizimini joriy etgan. Harbiy kuch siyosiy hokimiyatning asosiy tayanchi bo'lgan. Xoqonlik turli turkiy qabilalardan tashkil topgan. Qabilalar o'z sardorlari orqali boshqarilgan, lekin ular xoqonlikka bo'ysungan. Turk Xoqonligida hukmronlikning qonuniyligi asosan **Tangri diniy e'tiqodi**, urf-odatlar va siyosiy tizimga asoslangan edi. "**Tangridan qut olish**" – Turk xalqlari va Turk Xoqonligi davridagi ilohiy qonuniylik g'oyasini ifodalovchi asosiy tushunchalardan biri bo'lib, hukmdorning hokimiyati osmon ilohi **Tangri** tomonidan tasdiqlanganligini anglatadi⁴. Bu tushuncha hukmdorning hokimiyati va obro'sini diniy, ma'naviy va siyosiy jihatdan qonuniylashtirishga xizmat qilgan. Qut – turkiy xalqlarning diniy va falsafiy qarashlarida ilohiy kuch va baxt manbai hisoblanib, hokimiyatning qonuniyligini belgilovchi ramz bo'lgan. U faqat kuch, boylik yoki siyosiy mavqe emas, balki insonning ruhiy va ma'naviy kamoloti bilan bog'liq ilohiy in'om sifatida talqin qilingan. Hukmdorning qutga ega bo'lishi – Tengrining bevosita tanlovi bo'lib, uning hokimiyatini ilohiy asosga ega qiladi. Bu xoqonni boshqa qabila boshliqlaridan yuqori qo'yib, davlat boshqaruvidagi o'ziga xos mavqeini belgilagan. Xoqon o'z hokimiyatini Tengri tomonidan

² Брыкина Г. А. Средняя Азия и Дальний Восток в эпоху средневековья: Средняя Азия в раннем средневековье. — Наука, 1999. — С. 12. — 376 с

³ Gumilyev L.N Qadimgi turklar (Baxtiyor O'rdabekli va Abduqayum Ayritomiy tarjim) T.: 2007. 30-b

⁴ Denis Sinor – "History of the Turkic Peoples" Klaus Schwarz Verlag 2000. P-145

berilgan qut orqali amalga oshirgan. Agar xoqon muvaffaqiyatli bo'lsa, bu uning qutga ega ekanligini isbotlagan; aksincha, mag'lubiyat yoki muammolar hukmdorning qutdan mahrum bo'lganligini anglatgan. Qut – bu hukmdorning ilohiy vakolati. U xoqonga nafaqat yer yuzida boshqaruv huquqini, balki xalq ustidan ma'naviy va ruhiy yetakchilik qilish imkonini ham bergan. Qutni olish xoqonning harbiy g'alabalari va siyosiy kuch-qudrati bilan tasdiqlangan. Turk Xoqonligi harbiy yurishlari va yangi hududlarni zabt etish jarayonida xoqonning qutga ega ekanligi ko'p marta namoyon bo'lgan. Xoqon qabila va xalqlar manfaatini himoya qila olgan taqdirda, uning qutga ega ekanligi tasdiqlangan. Agar xoqon adolatsizlik yoki muvaffaqiyatsizlikka yo'l qo'ysa, qabila boshliqlari uning qutni yo'qotganligini ta'kidlab, isyon ko'targan. Qut odatda Ashina sulolasidan chiqqan hukmdorlarning nasl-nasabi orqali uzatilgan deb hisoblangan. Biroq har bir xoqon o'z qutini saqlab qolish uchun muvaffaqiyatli siyosat va harbiy yurishlarni amalga oshirishi lozim bo'lgan. Xoqonning harakatlari va boshqaruv usuli Tangrining roziligiga muvofiq deb qabul qilingan. Bu qarash turli xil diniy marosimlar va rasm-rusumlar orqali mustahkamlangan. Agar xoqon o'z vazifalarini bajara olmasa yoki qo'shin mag'lubiyatga uchrasa, bu uning qutdan mahrum bo'lganligini anglatgan. Bu holatda xoqonning hokimiyati so'roq ostiga qo'yilgan va uni almashtirish ehtimoli paydo bo'lgan.

Qut tushunchasi ichki siyosiy ziddiyatlarda ham muhim o'rin tutgan. Hokimiyat uchun kurashayotgan raqiblar o'zlarini qutli hukmdor sifatida ko'rsatishga intilgan. Qut xoqonni Tangri bilan bog'lovchi ilohiy kuch sifatida qabul qilingan va u orqali hokimiyatning muqaddasligi tasdiqlangan. Qutning mavjudligi xoqon va xalqning birligini ta'minlagan. Bu birlik orqali davlat kuchayib, ichki tartib saqlangan. **"Tangridan qut olish"** tushunchasi Turk Xoqonligi hukmdorlarining hokimiyatini diniy, siyosiy va ma'naviy asosda qonuniylashtirgan markaziy g'oya edi. Qut xoqonning hokimiyati faqat Tangri tomonidan berilganligini va uning barcha harakatlari osmon ilohining roziligiga muvofiq ekanligini ifodalagan. Ushbu tushuncha turkiy xalqlar orasida davlat boshqaruvi va ijtimoiy hayotning muhim qismi bo'lib, xoqonning kuch-qudrati va muvaffaqiyatlarining ilohiy manbasini tushuntirgan.

REFERENCES

1. Denis Sinor – "History of the Turkic Peoples" Klaus Schwarz Verlag 2000. P-145
2. F.Sultonov, F.Bozorov O'rta asrlar tarixi(O'zbekiston tarixi). T.: 2007. 26-b
3. Gumilyev L.N Qadimgi turklar (Baxtiyor O'rdabekli va Abduqayum Ayritomiy tarjim) T.: 2007. 30-b
4. *Брыкина Г. А. Средняя Азия и Дальний Восток в эпоху средневековья: Средняя Азия в раннем средневековье. — Наука, 1999. — С. 12. — 376 с*

5. Xayrullayev, U. (2024). THE IDEA THAT MADE THE OTTOMAN STATE GREAT (RED APPLE II). *Modern Science and Research*, 3(2), 1071–1073. Retrieved from <https://inlibrary.uz/index.php/science-research/article/view/29533>
6. Xayrullayev, U. (2024). BRIEFLY ABOUT THE "RED APPLE" MYTHOLOGY OF THE TURKS. *Modern Science and Research*, 3(1), 568–572. Retrieved from <https://inlibrary.uz/index.php/science-research/article/view/28329>
7. Umidjon, X. (2024). Literacy and Information Exchange in the Ancient East and West. *EUROPEAN JOURNAL OF INNOVATION IN NONFORMAL EDUCATION*, 4(3), 179–183. Retrieved from <http://www.inovatus.es/index.php/ejine/article/view/2698>
8. Umidjon, X. (2023). 1918-1939-yillarda Polshaning ichki siyosatidagi o'zgarishlar. *Центр Научных Публикаций (buxdu.Uz)*, 42(42). извлечено от https://journal.buxdu.uz/index.php/journals_buxdu/article/view/10963
9. Umidjon Xayrullayev. (2024). THE POSITION OF CENTRAL ASIAN GOVERNORSHIPS DURING THE PERIOD OF THE TURKISH KHANATE AND THE ARAB INVASION. <https://doi.org/10.5281/zenodo.13958464>
10. Xayrullayev Umidjon Fayzullo o'g'li. (2024). LEGITIMACY OF RULERSHIP IN THE STATE OF CENTRAL ASIA AND IRAN IN ANCIENT TIMES AND THE EARLY MIDDLE AGES. <https://doi.org/10.5281/zenodo.14222295>
11. Xarullayev Umidjon. (2024). THE IMPORTANCE OF MEDIA IN THE CONTEXT OF GLOBALIZATION. МЕДИЦИНА, ПЕДАГОГИКА И ТЕХНОЛОГИЯ: ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА, 2(6), 389–391. <https://doi.org/10.5281/zenodo.12534940>
12. BIRINCHI RADIO EHITIYOTLAR TARIXIDAN. (2024). *MEDICINE, PEDAGOGY AND TECHNOLOGY: THEORY AND PRACTICE*, 2(4), 657-663. <https://universalpublishings.com/index.php/mpttp/article/view/5240>
13. Xarullayev Umidjon. (2024). RELIGIOUS AND THREATS IN MEDIASPACE. МЕДИЦИНА, ПЕДАГОГИКА И ТЕХНОЛОГИЯ: ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА, 2(5), 593–595. <https://doi.org/10.5281/zenodo.11311154>
14. Umidjon xayrullayev. (2023). AMIR TEMUR FAOLIYATINING YEVROPALIKLAR TOMONIDAN DASTLABKI E'TIROFI. *TADQIQOTLAR.UZ*, 25(2), 216–218. Retrieved from <https://tadqiqotlar.uz/new/article/view/309>
15. Gulyamov, A. A. (2024). JAMIYATIMIZNING IJTIMOIIY-IQTISODIY, MA'NAVIY-MADANIY SOHALARIDA OILANING ROLI. *ОБРАЗОВАНИЕ НАУКА И ИННОВАЦИОННЫЕ ИДЕИ В МИРЕ*, 36(2), 149-153.

16. Azizovich, G. A. (2024). Trade Relations of Population in Bukhara Emirate, Shariah Rules and Regulations in Commercial Affairs, Partnership Relations. *EUROPEAN JOURNAL OF INNOVATION IN NONFORMAL EDUCATION*, 4(9), 189-194.
17. Azizovich, G. A. (2024). Family-Marriage and Inheritance Relations of the Population in the Bukhara Emirate. *Miasto Przyszłości*, 53, 964-969.
18. Muyiddinov, B. (2023). XII-XIII ASRLAR DAVRIDA BUXORODA ILM – FANNING RIVOJLANISHI. *SCHOLAR*, 1(28), 341–345. <https://doi.org/10.5281/zenodo.10027071>
19. Muyiddinov Bekali. (2023). MO'G'ULLAR BOSQINI DAVRIDA BUXORONING AYANCHLI TAQDIRI. *TADQIQOTLAR.UZ*, 25(2), 212–215. Retrieved from <http://tadqiqotlar.uz/index.php/new/article/view/308>
20. Muyiddinov Bekali. (2023). THE ROLE OF BUKHARA AND OTHER CITIES IN THE MILITARY ART AND ARMY STRUCTURE OF KHOREZMSHAHS . *ОБРАЗОВАНИЕ НАУКА И ИННОВАЦИОННЫЕ ИДЕИ В МИРЕ*, 35(3), 55–58. Retrieved from <https://www.newjournal.org/index.php/01/article/view/10035>
21. Muyiddinov, B. (2024). BARTHOLD'S "СОЧИНЕНИЯ. ТОМ I. ТУРКЕСТАН В ЭПОХУ МОНГОЛЬСКОГО НАШЕСТВИЯ" THE HISTORY OF THE CREATION OF THE WORK. *MODERN SCIENCE AND RESEARCH*, 3(1), 699–702. <https://doi.org/10.5281/zenodo.10552555>
22. Muyiddinov, B. (2024). THE ROLE OF MILITARY REFORMS IN THE BUKHARA KHANATE IN THE LIFE OF THE STATE UNDER THE SHAYBANIDS. *MODERN SCIENCE AND RESEARCH*, 3(2), 646–648. <https://doi.org/10.5281/zenodo.10668887>
23. Yusupovich, K. S. (2024). Abu Hafs Kabir and the Spread of the Hanafi Madhhab in Transoxiana. *EUROPEAN JOURNAL OF INNOVATION IN NONFORMAL EDUCATION*, 4(9), 204–207. Retrieved from <https://inovatus.es/index.php/ejine/article/view/4079>
24. Ярашова, М. . (2024). ЖАҲОН ЭТНОЛОГИЯСИ ФАНИ ВА УНИ ЎҚИТИШНИНГ ЗАМОНАВИЙ МЕТОДОЛОГИЯСИ. *Modern Science and Research*, 3(10), 362–368. Retrieved from <https://inlibrary.uz/index.php/science-research/article/view/44901>
25. Ярашова, М. (2024). БУХОРО ВОҲАСИДА МАТО ВА МАТО ТАЙЁРЛАШ УСУЛЛАРИ. *Modern Science and Research*, 3(11), 782–787. Retrieved from <https://inlibrary.uz/index.php/science-research/article/view/48057>
26. Yarashova Mohlaroyim Shuhratovna. (2024). Muyiddin Ibn Arabiyning Tasavvuf Ta'limotida Tahsil Olgan Ayol Ustozlari Va Ta'lim Bergan Ayol Shogirdlari. *Miasto Przyszłości*, 52, 622–625. Retrieved from <https://miastoprzyszlosci.com.pl/index.php/mp/article/view/4679>

27. Sayfutdinov Feruz Ilniyoz o'g'li. (2023). XX ASR 2-YARMI XXI ASR BOSHLARI ZARAFSHON VOHASIDA ETNOSLARARO MUNOSABATLAR. *TA'LIM VA RIVOJLANISH TAHLILI ONLAYN ILMIY JURNALI*, 3(9), 1–5. Retrieved from <https://sciencebox.uz/index.php/ajed/article/view/7941>
28. Sayfutdinov , F. (2024). MANG'IT AMIRLARI DAVRIDA BUXORO AMIRLIGI ME'MORCHILIK SOHASI RIVOJI. *Modern Science and Research*, 3(10), 620–629. Retrieved from <https://inlibrary.uz/index.php/science-research/article/view/45335>
29. Ilniyazovich, S. F. (2024). *Historiography of Various Expeditions and their Results in the Regions Inhabited by Karakalpaks in the First Half of the 20th Century. EUROPEAN JOURNAL OF INNOVATION IN NONFORMAL EDUCATION*, 4 (9), 159–165.
30. Sayfutdinov , F. . (2024). ILLUMINATION OF THE SPIRITUAL LIFE OF THE KARAKALPAK PEOPLE IN RESEARCH. *Journal of Universal Science Research*, 2(5), 441–452. Retrieved from <https://inlibrary.uz/index.php/universal-scientific-research/article/view/34891>
31. Toshpo'latova, S. (2024). TARIX FANINI O'QITISHDA SAMARALI METODLAR. *Modern Science and Research*, 3(11), 774-782.
32. Тошполатова, Ш. (2024). THE PRESENT IRANIANS. *Журнал универсальных научных исследований*, 2(5), 453-462.
33. Toshpo'latova, S. (2024). BUXORODAGI SAROYLAR. *Modern Science and Research*, 3(5), 522-529.
34. Toshpo'latova, S., & Xudoyqulov, S. (2024). History And Ethnology Of Olot District. *Modern Science And Research*, 3(5), 148-151.
35. Toshpo'latova, S., & Jo'rayeva, M. (2024). HISTORY AND ARCHITECTURAL MONUMENTS OF JONDOR DISTRICT. *Modern Science and Research*, 3(2), 447-450.
36. Qizi, R. S. S., Shukhratovna, T. S., & Karamatovna, M. A. (2024). Implementation of Education and Protection of Children's Rights in the age of Technology. *SPAST Reports*, 1(7).
37. Shuhratovna, T. S. (2024). Linguistic Anthropology. *European Journal Of Innovation In Nonformal Education*, 4(3), 432-437.
38. Toshpo'latova, S. S., & Naimov, I. N. (2023). MS ANDREYEV–O'RTA OSIYO XALQLARI ETNOGRAFIYASINING YIRIK OLIMI. *Innovations in Technology and Science Education*, 2(8), 1214-1222.
39. Toshpo'latova, S., & Tursuntoshova, S. (2024). Khoja Abdulkholiq Gijduvani. *Modern Science and Research*, 3(2), 87-93.

40. Toshpo'latova, S. (2024). Ethnolinguistics Of Ethnologies Of Bukhara. *Modern Science and Research*, 3(2), 1004-1011.
41. Toshpo'latova, S. (2024). Ethnolinguistics. *Modern Science and Research*, 3(2), 500-507.
42. Toshpo'latova, S. (2024). Religious Anthropology. *Modern Science and Research*, 3(1), 504-510.
43. Shakhnoza Shuhratovna, T. (2023). MS Andreyev'S Way Of Life. *American Journal of Language, Literacy and Learning in STEM Education (2993-2769)*, 1(10), 655-659.
44. Shuhratovna, T. S. (2023). Ethnological Analysis Of National Costumes And Rituals Of Tajiks In The Works Of MS Andreyev. *International Journal Of History And Political Sciences*, 3(12), 42-47.
45. Toshpo'latova, S. (2023). MS Andreyev-Scientific Career. *Modern Science and Research*, 2(12), 801-807.
46. Shuhratovna, T. S. (2023). Etymology Of Tajik Marriage Ceremony. *International Journal Of History And Political Sciences*, 3(11), 17-23.
47. Toshpo'latova, S., & Ashurova, G. (2023). THE HISTORY AND DESCRIPTION OF THE WORK OF MS ANDREYEV-" ARK BUKHARI". *Modern Science and Research*, 2(9), 404-409.
48. Toshpo'latova, S. (2023). ETHNOLOGICAL ANALYSIS OF CALENDRIAL CALCULATION AND LENGTH MEASUREMENTS OF KHUF VALLEY TAJIKS IN THE RESEARCHES OF MS ANDREYEV. *Modern Science and Research*, 2(10), 291-299.
49. Toshpo'latova, S. (2023). A STUDY OF THE WEDDING CEREMONY OF THE TAJIKS OF AFGHANISTAN. *Modern Science and Research*, 2(9), 84-89.
50. Naimov, I., & Toshpo'latova, S. (2023). Marriage Ceremony Of Tajiks In The Work Of Mikhail Stepanovich Andreyev "Tadjiki Dolini Khuf". *International Journal of Intellectual Cultural Heritage*, 3(1), 12-16.
51. Toshpo'latova, S. S. (2023). Tojiklar Milliy Kiyim-Kechaklari Va "Beshmorak" Marosimini Etnologik Tahlili. *Scholar*, 1(28), 395-401.
52. Muxamedovna, G. M. (2023). MAKTABLARDA TARIX FANINI O'QITISH AHAMIYATI. *Научный Фокус*, 1(5), 178-180.
53. Muxamedovna, G. M. (2023). TARIX FANINI O'QITISHDA INNOVATSION TEXNOLOGIYALARDAN FOYDALANISHNING AHAMIYATI. *Научный Фокус*, 1(5), 175-177.
54. Gadayeva, M., & Ismoilova, Z. (2024). The Importance Of Studying The Science Of Youth Psychology In Improving People'S Lives. *Modern Science and Research*, 3(2), 676-683.

55. Gadayeva, M., & Hamroqulova, N. (2024). The Basis Of The Use Of Development-Pedagogical Skills In Pedagogical Activity. *Modern Science and Research*, 3(2), 684-689.
56. Gadayeva, M. (2024). ABOUT THE HISTORY OF THE VEIL OR MEDIEVAL WOMEN'S DRESS. *Modern Science and Research*, 3(2), 1097-1103.
57. Gadayeva, M. (2023). THE UNIQUE SIGNIFICANCE OF MASTERING SOCIAL SCIENCES DURING THE DEVELOPMENT OF THE NEW UZBEKISTAN. *Modern Science and Research*, 2(10), 459-464.
58. Universiteti, G. M. M. O. X. (2023). Uchinchi Renesans Davrida Ajdodlarimiz Merosini Organish Orqali Integratsion Ta'limni Yanada Takomillashtirish Tamoyillari: Часть 1 Том 1 Июль 2023 Год. *Лучшие интеллектуальные исследования*, 1(1), 11-16.
59. Gadayeva, M. (2024). Attack Action. *Modern Science and Research*, 3(1), 1028-1033.